

SKOLPORTENS NUMRERADE ARTIKELSERIE
FÖR UNDERVISNING, LÄRANDE OCH LEDARSKAP

ANPASSNINGAR I FÖRSKOLAN

Ett kollegialt utvecklingsarbete

FÖRFATTARE:

Pernilla Andersson
Christina Borrespång

SKOLPORTEN

LEDA & LÄRA

1/2021

SAMMANFATTNING

SYFTET MED ARTIKELN är undersöka om och i så fall hur ett riktat arbete med fokusgrupper i förskolan med hjälp av exempel från förskolepraktiken som lyfter dilemmen tillsammans med läroplansmål, kan påverka och bidra till en samsyn bland pedagogerna med avseende anpassningar av undervisningen för att inkludera alla barn. Metoden för undersökningen är en fokusgrupp bestående av olika yrkeskategorier inom förskolan som reflekterar kring läroplansmål och olika fall som exempel på situationer i förskolans praktik. Resultaten visar att metoder för att nå samsyn och gemensamt förhållningssätt gällande barns behov av olika anpassningar i undervisning är önskvärt för att arbetslag bättre ska kunna möta och bemöta barn utifrån ett inkluderande perspektiv. Vår förhoppning är att exempel från förskolepraktiken och läroplansmål kan bidra som ett underlag när arbetslag gemensamt ska diskutera och komma fram till gynnsamma metoder i undervisning. Vi vill med denna artikel även belysa och argumentera för betydelsen av att verksamma inom förskolan har en samsyn gällande enskilda barns behov av anpassningar i undervisningen. Utifrån ett inkluderande perspektiv kan alla barn få en tillgänglig utbildning som är utformad för just sina unika förutsättningar. En förskola som ger alla barn en tillgänglig undervisning är en framgångsfaktor. Kvalitetsfaktorer som kännetecknar en förskola med hög kvalitet innebär att personal inom förskolan har en förankrad samsyn där ett gemensamt förhållningssätt bidrar till en tillgänglig utbildning för alla barn. Anpassningar som gynnar det enskilda barnets unika förutsättningar bör vara förankrade i den dagliga verksamheten. Anpassningar kan vara olika metoder, såsom verktyg i form av exempelvis bildstöd och tecken, men också ett förhållningssätt som avser hur verksamma i förskolan bemöter barn utifrån deras specifika förutsättningar.

Pernilla Andersson är förskollärare på Smedbyns förskola, Jönköpings kommun.
E-post: pernilla.andersson3@jonkoping.se

Christina Borrespång är förskollärare på Smedbyns förskola, Jönköpings kommun.
E-post: christina.borrespang@jonkoping.se

Denna artikel har den 8 februari 2021 accepterats för publicering i Skolportens nummerade artikelserie för utvecklingsarbete i skolan. Artikeln har granskats av en forskare som ingår i Skolportens granskargrupp.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens artikelserie Leda & Lära:
www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING OCH SYFTE	7
Syfte	8
BAKGRUND	9
METOD	13
GENOMFÖRANDE	15
Läroplansmål och frågeställningar	15
Fallbeskrivningar och frågeställningar	16
RESULTAT	17
Samsyn	17
Barnsyn	17
Anpassningar.....	18
Svårigheter / dilemman	19
Kvalité i förskola / inkluderande perspektiv	20
DISKUSSION	21
Samsyn	21
Barnsyn	22
Anpassningar.....	22
Svårigheter / dilemman	23
Kvalité i förskolan / inkluderande perspektiv	23
REFERENSLISTA	25

INLEDNING OCH SYFTE

ETT AV FÖRSKOLANS viktigaste uppdrag är att åstadkomma en utbildning för alla barn som tar hänsyn till och möter alla barns olika förutsättningar och behov. Detta kräver att förskollärare och övriga verksamma i den pedagogiska praktiken, anpassar undervisningen utifrån barnens intressen och behov. En avsikt med den här artikeln är att skapa ökad förståelse för hur vi inom förskolan kan forma och omforma undervisningen utifrån det enskilda barnet och barngruppens unika förutsättningar, så att alla barn kan ta del av undervisningen och ges en likvärdig utbildning.

Claes Nilholm (2012) lyfter vikten av en god genomförd undervisning. Att arbeta förebyggande är en del av alla lärares ansvar och då även det specialpedagogiska området, så alla barn erbjuds goda möjligheter i undervisning för att möta målen i läroplanen (Nilholm, 2012). Att tillsammans diskutera och reflektera kring barnsyn och anpassningar tror vi som skriver denna artikel kan bidra till att öka kvalitén i förskolan och möjliggöra att alla barn får en utbildning anpassad efter sina behov. Hela arbetslaget bör ha ett gemensamt ansvar för att alla barn ska utvecklas. Därmed är det av stor vikt att alla som arbetar inom förskolan, oavsett yrkeskategori inkluderas i arbetet, och på så sätt blir ansvariga för att arbeta utifrån de anpassningar som blir överenskomna. Att anpassa undervisning så den gynnar alla barn och att barn får utvecklas utifrån sina förutsättningar, är personalens gemensamma uppdrag i förskolan. Arbetar vi förebyggande, till exempel genom att erbjuda god språklig undervisning redan i förskolan, genom att stödja och anpassa för de barn som kanske ligger i riskzon, minskar riskerna för större svårigheter

i grundskolan. Att se barnen utifrån deras olikheter, bemöta dem utifrån sina förutsättningar, där vi verksamma anpassar vår undervisning utifrån alla barns unika behov, utan att peka ut och särskilja, innebär god förskolekvalitet.

I referensmaterialet för deltagare i Ifous FoU-programmet Flerstämmig undervisning i förskolan* står det angående undervisning:

Det handlar om att prövande forma och omforma undervisningen utifrån unika barn och barngrupper, mål och kunskapsformer och professionella erfarenheter och organisatoriska förutsättningar, med andra ord kritiskt reflektera, sätta i sammanhang och utveckla. (Hamilton & Hermansson, 2018, s. 27)

Läroplan för förskolan 2018 slår fast att: ”Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar.” (Skolverket, 2018, s.6)

Utifrån detta är uppdraget i förskolan tydligt: Vi som arbetar inom förskolan behöver anpassa undervisningen så att alla barn inkluderas.

Vi författare vill lyfta begreppet anpassningar i undervisningen, utifrån ett perspektiv där verksammas förhållningssätt och utformande av undervisning är mer primärt än behovet att barnet ska behöva ha en diagnos för att få adekvat hjälp. Ett perspektiv där barns eventuella diagnos och svårigheter ses mer lösningsinriktat, och inte som ett problem. Det ligger på oss som arbetar i förskolan att anpassa oss utifrån

* <https://www.ifous.se/flerstammig-undervisning-i-forskolan/>

specifika barn och ständigt utveckla vår undervisning så barnen får en tillgänglig utbildning utifrån sina styrkor och behov. Vår utgångspunkt när det gäl-

ler anpassningar i undervisning är ett inkluderande perspektiv.

SYFTE

VI VILL UNDERSÖKA om och i så fall hur ett riktat arbete med fokusgrupper i förskolan med hjälp av exempel från förskolepraktiken som lyfter dilemman tillsammans med läroplansmål, kan påverka och bidra till en samsyn bland pedagogerna med avseende på

anpassningar av undervisningen för att inkludera alla barn.

BAKGRUND

ATT INKLUDERAS INNEBÄR att barnet är en del av det sociala sammanhanget, delaktig på lika villkor i gruppen. Motsatsen, att exkluderas, blir att särskiljas som avvikande, och särskiljas från undervisningsgruppen. Vygotskij kallade sin vision kring undervisning angående barn med särskilda behov för ”Inkluderande baserat på positiv differentiering” (Smidt, 2010 s. 214). Hans vision innebar att bedömning av barn med funktionsnedsättning måste ske utifrån dess starka sidor och inte svagheter. Diagnoser och uttalade särskilda behov är inte det mest relevanta, utan det är alla barns unika behov (Smidt, 2010). Hallin (2019) beskriver ett funktionellt perspektiv på funktionsstörningar, detta kombinerar det kategoriska perspektivet, att svårigheterna är individburna, medan i det relationella perspektivet riktas fokus på kontexten/lärmiljön. Ansvar för svårigheter ligger hos pedagogerna. Hallin refererar också till Världshälsoorganisationen (WHO). WHO lyfter i en kartläggning av en individs förmåga vikten av att förutom individens personliga förutsättningar, även ta hänsyn till omgivning och delaktighet i samhället. Skolan bör således sträva efter en lärmiljö som minimerar negativa konsekvenser kring funktionsvariation. Delaktighet i lärmiljön är viktig. Gör vi barnet eller oss pedagoger ansvariga för de problem som uppstår i barnets utbildning? Vi författare vill belysa att diagnos kan ses som ett bristperspektiv. Dilemmat av diagnosen blir att barnet kategoriseras som avvikande gentemot andra barn, samtidigt som svårigheter synliggörs och rätt hjälp kan sättas in.

För att kunna bry sig måste man först förstå. När pedagogen förstår vilka mekanismer som är “ur spel” kan pedagogen också visa hänsyn och anpassa sitt bemötande. (Gerland & Aspeflo, 2015, s. 29)

Detta citat kan tolkas som att pedagoger bör ha goda kunskaper kring olika barns unika förutsättningar för att även kunna ta barns perspektiv när det kommer till att anpassa undervisningen på bästa sätt.

Kenth Hedevåg pratar om ett *brutalt barnperspektiv*. Lärare måste förstå grundproblematiken. Jobbet för pedagoger är att hitta en brygga från teoretisk forskning till praktiska pedagogiska strategier som passar alla barn (Jansson, 2015). I en intervju med Skolvärlden (2018) belyser han vikten av att lärare måste ta barnets perspektiv, genom att klättra upp i barnets utsiktstorn. Detta torn kanske inte ser likadant ut som skolans utsiktstorn, beskriver han. Har 30 barn 30 olika utformade utsiktstorn, är detta en organisationsfråga. Inkludering som begrepp missbrukas idag, enligt Hedevåg. Det finns skolledning som säger att alla barn ska vara i klassrummet, vi jobbar med inkludering. I detta sammanhang tas ofta resurser bort, vilket kan leda till en ohållbar situation som gör att personalen står förtvivlade och undrar hur allt ska gå ihop. Det är inte inkludering, utan extrem exkludering för elever som kanske har det svårt med sociala kontakter. Det finns en förväxling med att inkludering är det samma som integrering, att fysiskt befinna sig tillsammans med andra människor i grupp. Tillgänglighet kan vara ett begrepp att föredra i sammanhanget (Skolvärlden, 2018).

Aspeflo (2015) beskriver följande begrepp som är värda att nämnas i sammanhanget. Ansvar, samarbete, samsyn, problem eller lösning. Verksamma inom förskolan borde ta ansvar för att skapa en hållbar relation till barnet som i sin tur bidrar till mer lärande och utveckling. I en lärmiljö där barn känner trygghet och tillit sker just ett lärande. Motsatsen till att se undervisning och utbildning som ett ansvar som ligger på pedagogerna, blir ett möte med personal inom

förskolan som går omkring med egna diskurser,* där ansvar och ansträngning står tillbaka och resulterar i en ogynnsam lärmiljö för barn. Samarbete och samsyn kan stärka arbetslag genom att utgå från att barn uppför sig om de får förutsättningar för det. Pedagoger i förskolan behöver skapa klarhet i om barnet har de bästa förutsättningarna för att lyckas. Läggs ansvaret på barnet när saker och ting går på tok? Har verksamma inom förskolan problem eller lösning i fokus när de ställs inför utmaningar? Oavsett vilket, så ska ansvaret inte läggas på barnet utan pedagoger bör vända och vrida på perspektiven och ta ansvar för det som sker inom utbildningen (Aspeflo, 2015).

Nilholm (2012) lyfter det kompensatoriska perspektivet i mötet med barn som har en annorlunda utveckling än normen. De barn som utmanar i förskolan och kanske upplevs som lite besvärliga och svårhanterliga för att de har en annorlunda utveckling, ska uppmärksammas och få det stöd de behöver för att utvecklas. Att kategorisera barn, utifrån normen, är inte att föredra utan det svårhanterliga kan ha olika förklaringar. En norm är exempelvis att dela in barn i ålderskategorier och genuskategorier där vuxnas förväntningar på barns utveckling är generellt styrd. Kompetensen kring att uppmärksamma svårigheter utifrån ett kompensatoriskt perspektiv är viktigt. Nilholm (2012) tar upp Haugs (1999) resonemang kring detta perspektiv där kunskapskrav måste underordnas själva rätten till delaktighet, då den sociala delaktigheten ska ges företräde (Nilholm, 2012).

Skolinspektionens rapport (2017) gällande förskolans arbete med barn i behov av särskilt stöd påvisar att det finns behov att utveckla arbetssätt som gynnar barn som är i behov av olika anpassningar. Granskningen visar att det finns stora skillnader i hur förskolor arbetar med särskilt stöd. Arbetssätt och rutiner är inte tillräckligt utvecklade. Olsson och Olsson (2017) lyfter Skolverket och Skolinspektionens exempel på framgångsfaktorer för en bra skolgång. Här framgår vikten av en samsyn i förhållningssätt där all personal har kunskap och kompetens om barnets lärande. Om barnen från början får möta en undervisning med god kvalitet och goda chanser att lära, minskar svårigheterna längre fram.

Vetenskapsrådets forskningsöversikt (Persson, 2015) gällande en likvärdig förskola för alla barn betonar

likvärdighetsperspektivet kring de pedagogiska relationerna, att perspektivet tar sin utgångspunkt i en inkluderande pedagogik för alla barn. Övergripande mål för det svenska skolsystemet är att utbildningen ska vara likvärdig för alla barn. Förskolans likvärdighet bör baseras på hur barns olika villkor kan mötas av en förskola där alla barn kan utnyttja sin potential.

Om förskolan ska verka socialt utjämnande, inkluderande och bidra till alla barns utveckling, lärande och hälsa är de mest utsatta barnen och barn i behov av särskilt stöd av särskilt intresse. (Persson, 2012, s. 6)

Persson (2012) lyfter förskolans viktiga roll kring barn i riskzon för svårigheter längre fram i livet. Samverkan mellan förskola, föräldrar och sociala myndigheter är av stor vikt om man vill avhjälpa och förebygga hälsoproblem. Att ha goda pedagogiska relationer kring barnet, är en framgångsfaktor gällande kvalitet i förskolan. Det är en processkvalitet, som innebär att just de goda pedagogiska relationer som pedagoger lyckas skapa till barnet, ger barnet redskap och kompetenser inför sin framtida skolgång. Relationerna uppmuntrar till ett hållbart delat tänkande genom interaktion. Barns inflytande är primärt och teman och aktiviteter framkommer utifrån överenskommelser mellan barn och pedagoger. Pedagogernas relationella kompetens grundar sig i att ha förmåga att visa respekt, tolerans, empati och intresse för barnet. Persson (2012) lyfter betydelsefulla aspekter kring pedagoger och kvalitet i förskola, där kvaliteten på det pedagogiska arbetet är kopplat till kunnande, utbildning och kompetens.

- ★ **Relationell kompetens** – förmågan att visa respekt, tolerans, empati och intresse för barnet.
- ★ **Ledarskapskompetens** – förväntningar kring att barnet har potential att lära. Att utgå från det barnet redan kan och följa upp detta genom att bekräfta och skapa en ömsesidig förståelse tillsammans med barnet i vad som ska läras.

* Diskurs; Struktur som upprätthåller och utgör begreppsbyggnad och förståelse. "Sunt förnuft" som styr personers handlingar och sätt att resonera och agera.

- ★ **Didaktisk kompetens** – förmåga att kunna organisera sin undervisning varierat. Lärare med hög kompetens är inte bundna i sin i förväg planerade undervisning, utan kan anpassa den utifrån situation och sammanhang.

Hallin (2019) har fyra didaktiska reflekterande frågor i sin bok *Förstå och arbeta med språkstörning* som kan användas för att planera god undervisning:

1. Vilka krav ställs på eleverna?
2. Vilka inre resurser har eleverna för att möta dessa krav?
3. Vilka kunskaper / strategier skulle kunna göra elevernas bearbetning och kunskapsinhämtning mer effektiv?
4. Hur kan vi anpassa lärmiljön för att öka tillgänglighet och inläring?

METOD

METODEN FÖR UNDERSÖKNINGEN är en fokusgrupp av olika yrkeskategorier inom förskolan där reflekterande frågor ställs mot läroplan och fall som utgör exempel på situationer i förskolans praktik. Fallen ligger till grund för en fokusgruppsdiskussion.

I fokusgruppen deltog förskollärare, barnskötare och omsorgsbiträde, sammanlagt fem personer. Urvalet är gjort med avsikt att inkludera hela arbetslaget och att sträva efter en likvärdig fördelning av yrkesrollerna. Wibeck (2010) förklarar begreppet fokusgrupper: att man samlar en grupp människor som under en viss tid får diskutera ett givet ämne med varandra, exempelvis pedagogik. Målet med diskussionen är att deltagarna ska diskutera fritt med varandra och metoden kan användas för att diskutera innehåll såsom uppfattningar, argument, tankar och åsikter. Enligt Wibeck (2010) är fokusgrupp en lämplig metod för att studera om samsyn kan nås.

Fall som begrepp, innebär en fallbeskrivning, en historia, som utgår från vardagsnära situationer. Denna fallbeskrivning utgör grunden för det gemensamma samtalet på gruppnivå som utmanar deltagarna att analysera, diskutera och argumentera för lösningsalternativ genom att få lyfta fram sina kunskaper och tidigare erfarenheter kring ämnet. Wibeck (2010) skriver om stimulusmaterial som grund för en givande diskussion när personer med olika kunskap ska diskutera tillsammans. Materialet som har anknytning till det ämne som ska diskuteras bör vara utformat så det väcker frågor och diskussion istället för givna svar (Wibeck 2010).

Vårt fall utgår ifrån *Läroplan för förskola (2018)* samt lyfter olika dilemman utifrån en samlingsituation, som syftar till att diskutera sig fram till hur pedagoger bör förhålla sig gentemot olika barn. Gruppen diskuterar både innebörd av läroplansmål, samt olika gynnsamma förhållningssätt och metoder i mötet med olika barn. Fallen är uppbyggda så att samtalsdeltagarna ska kunna relatera och diskutera utifrån mål, tidigare erfarenheter och kunskap. Vi var ute efter att exemplen från förskolepraktiken skulle väcka funderingar och känslor, så att deltagarna skulle känna engagemang för att argumentera kring situationerna.

GENOMFÖRANDE

FOKUSGRUPPEN HADE INNAN mötet fått ta del av fall och frågor, så de kunde förbereda sig innan den gemensamma träffen. Samtyckesblankett med information kring forskningsetiska principer, samt syfte för studien bifogades. Deltagarna informerades kring avidentifiering, rätten till att avsluta sitt deltagande samt att studiens resultat kommer att publiceras. Vi förtydligade innehållet i samtyckesblanketten även innan samtal och inspelningen påbörjades. Under genomförandet användes en diktafon för inspelning. Den planerade tiden för samtalet beräknades till 60 minuter.

Våra roller som genomförare av undersökningen var förberedda i planeringen. Rollerna fördelades så att en av oss agerade samtalsledare. Denna lyfte frågorna utifrån vårt fallmaterial. En fråga ställdes i taget, för att förtydliga samtalsordningen för deltagarna. Varje fråga gick laget runt, så att alla i gruppen fick möjlighet att svara utifrån sina tankar. Samtalsledaren ansvarade även för att alla fick komma till tals och prata klart. Det var okej att inte ha svar på alla frågor. Den andra av oss fungerade som tidtagare och ansvarade kring fokus för att hålla den röda tråden under samtalet. Denne ansvarade även för att ge deltagarna likvärdigt talutrymme samt för att skriva ner stödord.

I övrigt ansvarade gruppen för allt innehåll i samtalet. Vi var tydliga med att gruppen själva ägde sitt samtal och det innehåll de ville tillföra utifrån frågorna.

Fallbeskrivningen, de exempel på situationer från förskolans praktik som vi använde oss av, planerades och beskrevs utifrån ett konkret och tydligt perspektiv, så att deltagarna i fokusgruppen skulle kunna relatera till innehållet. Samlingen valdes som aktivitet, då den är ett återkommande inslag i undervisning där flera personer ska mötas utifrån de vuxnas planering. Efter fokusgruppsamtalet har detta transkriberats och analyserats. Under analysen har innehållet kategoriserats utifrån att hitta mönster, skillnader, nyckelord, samtalsämnen som kom upp, men även samtalsämnen som uteblev. Fokus för oss har varit att titta närmre på syftet för artikeln och hur gruppen bemötte och kunde samtala kring vår metod för att skapa samsyn, samt att titta på hur gruppen tänkte kring anpassningar, som begrepp och innebörd.

I vår planering kring genomförande av fokusgrupper, hade vi planerat för träff med en andra grupp. Detta fick vi revidera då vi hamnade i covid19-tider. Kanske hade resultatet blivit ett annat om detta gått att genomföra. De fall som användes presenteras utförligt nedan.

LÄROPLANSMÅL OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Alla barn ska få en utbildning som är utformad och anpassad så att de utvecklas så långt som möjligt. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar. (Läroplan för förskolan, 2018 s. 6)

★ Vad betyder detta mål för er?

- ★ Vad innebär begreppen tillfälligt och varaktigt?
- ★ Kan ni ge exempel i er vardag där barn kan ha behov av anpassningar? Hur kan dessa se ut?
- ★ Behöver alla barn anpassningar? Motivera.

FALLBESKRIVNINGAR OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Utifrån en samlingsituation:

1. I en samlingsituation visar Patrik 3 år tydligt att det är svårt att sitta still och vara tyst. Vill upp och stå och gå. Ofta till fönstret. Hur tänker vi kring detta barn? Hur ska vi förhålla oss? Motivera.
2. I samma samling har du även Olle 4 år som inte kan svenska. Hur tänker vi kring detta barn? Hur ska vi förhålla oss? Motivera.
3. Lisa 5år, har svårt att fokusera, nyper lite på grannen, pratar lite, och upplevs ointresserad av det som görs på denna samling. Hur tänker vi kring detta barn? Hur ska vi förhålla oss? Motivera.
4. Frida, snart 6 år, gör alltid som vi vuxna säger. Anpassar sig till alla situationer. Upplevs ytterst smidig att ha att göra med. Hur tänker vi kring detta barn? Hur ska vi förhålla oss? Motivera.

- ★ Utifrån dessa barn i din barngrupp: Hur ser dina anpassningar ut i denna samling? Så den inkluderar alla barn?
- ★ Vilken samsyn kring barns behov av anpassningar ska vi förhålla oss till?
- ★ Samsyn, hur reflekterar ni kring detta begrepp i er arbetsgrupp?
- ★ Är det relevant, utifrån er erfarenhet, att ha en samsyn när det kommer till anpassningar i undervisning?

RESULTAT

HÄR PRESENTERAS RESULTATET av undersökningen i de teman som framträdde i materialet från fokusgruppssamtalen. Teman som framträdde har katego-

riserat utifrån följande rubriker: *Samsyn, barnsyn, anpassningar, svårigheter / dilemman, kvalitet i förskolan / inkluderande perspektiv.*

SAMSYN

I FOKUSGRUPPEN FRAMKOMMER det att respondenterna tycker det är viktigt med samsyn.

Alla vi som jobbar med barnen måste ha samma syn på målen. Det tror jag är jätteviktigt för då kan vi jobba tillsammans. (Omsorgsbiträde)

Vi måste ha en gemensam värdegrund. (Förskollärare)

En gemensam värdegrund ses som en framgångsfaktor i arbetet med barnen anser respondenterna. De menar att en samsyn är till för barnens skull, där per-

sonalens personliga tyckande och tänkande få stå tillbaka.

Vi måste diskutera: Hur gör vi nu? Hur ska vi se på alla barn? Så vi kan anpassa för alla. (Barnskötare)

Genom att diskutera fram en samsyn får arbetslag en gemensam utgångspunkt och kan arbeta optimalt med sin barngrupp när det gäller syn på mål och anpassningar. Gruppen uttrycker att återkommande forum borde skapas för att prioritera diskussioner, liknande fokusgruppen med hjälp av fallbeskrivning.

BARNSYN

I FOKUSGRUPPEN FRAMKOMMER det att det är viktigt för arbetslag att prata ihop sig kring en gemensam barnsyn, för att sedan kunna ställa rimliga krav på barn i dess utbildning.

Man behöver inte tycka likadant riktigt, men måste ändå diskutera det. Tycka olika kommer vi göra, det är svårt! Men det här är ju för barnens skull. Vi kan tycka o tänka, men vi måste prata ihop oss för barnens skull. (Omsorgsbiträde)

Respondenterna menar att varje barn bör uppmärksammas utifrån sina förutsättningar.

Det är jätteviktigt att utgå ifrån varje barn hela tiden, sen kan det vara svårt att få ihop det i slutändan, känner jag. Att se varje barn. (Förskollärare)

Att ha diskussioner kring barnsyn gällande målet kring anpassningar lyfts i gruppen som väsentligt då det kan skilja sig åt vad olika arbetslag lägger i be-

greppen normalt beteende och avvikande beteende. När verksamma inom förskolan ska arbeta ihop sig i ett arbetslag, uttrycker en förskollärare, att man bör diskutera kring barnsyn från början för att kunna

bemöta barnen på bästa sätt. Gruppen lyfter under flera tillfällen genom fokussamtalets gång vikten av att prata ihop sig.

ANPASSNINGAR

ANPASSNINGAR LYFTS I gruppens diskussion, utifrån följande kategorier;

- ★ Förhållningssätt
- ★ Miljön
- ★ Anpassningar, något för alla

FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Kanske ställer vi orimliga krav ibland?
(Barnskötare)

En av barnskötarna belyser under samtalet vikten av att ställa rimliga krav utifrån barnens unika förutsättningar.

Hur ska vi anpassa undervisningen för alla barn? Vi måste diskutera, hur gör vi nu? Vad är det som fungerar? (Förskollärare)

Anpassningar beskrivs som ett förhållningssätt där vi vuxna bär ansvaret. Fysisk närhet, där en hand kan bidra till fokus i en samlingsituation eller liknande benämns som ett sådant exempel av en förskollärare i fokusgruppen.

Vårt bemötande, hur vi möter barnen är jätteviktigt!
(Omsorgsbiträde)

Den vuxnes bemötande framhålls också, samt att det kan bidra till trygghet. I fokusgruppen ges uttryck för att den vuxne måste se barnet, bekräfta barnet och finnas till hands för barnet.

Ett bra samarbete med vårdnadshavare lyfts som viktigt i fokusgruppen, samt att samarbeta med interna och externa kontakter för att kunna bemöta barn på bästa sätt.

Att ha stöd utifrån, specialpedagog, socialtjänst, logoped, det är bra om vi har bra kontakt. (Förskollärare)

Det kompensatoriska uppdraget i hur vi förhåller oss när en händelse inträffar och när barn är i ett tillfälligt behov av anpassningar, nämns av en deltagare. Stöd som behöver utformas när en yttre händelse inträffar, kan påverka barnets hela vardag.

Ett barn kan tillfälligt befinna sig i en situation som är tuff och då behöver man bemöta detta barn på olika sätt och ha kunskap kring helheten. Ha ett bra samarbete med familjen, hur pratar de om händelsen där hemma? Hur kan vi hjälpa till? (Förskollärare)

Vikten av att samarbeta med vårdnadshavare och andra instanser lyfts upp i gruppen, både utifrån barns varaktiga behov och tillfälliga behov av anpassningar i förskolans undervisning.

MILJÖN

Miljön, är ju också en viktig bit, att den anpassas efter barnen, vad de är nyfikna och intresserade av. (Förskollärare)

En pedagogisk miljö som är tillfredställande och lockar barnen i sitt lärande lyfts som relevant i sammanhanget när en anpassad undervisning ska utformas.

Rutiner, är ju otroligt viktigt. Man vet vad som kommer, och hela dagen. Det blir igenkännande. (Barnskötare)

Rutiner nämns som en viktig del kring förskolans arbete gällande trygghet. Vardagen blir genom rutiner igenkännbar.

Verktyg såsom tecken, bilder och annat konkret material som kan användas som anpassat material i undervisningen samtalar fokusgruppen kring återkommande.

ANPASSNINGAR, NÅGOT FÖR ALLA

Anpassningar som utformas för individen, men som implementeras och används för hela barngruppen diskuteras.

Jag tänker bildstöd och tecken. Det är en tillgång för hela gruppen, det har blivit så värdefullt för alla.
(Förskollärare)

Verktyg som gör att undervisning blir tillgänglig för det enskilda barnet, gynnar även hela barngruppen.

Utifrån frågan: Behöver alla barn anpassningar? Svarar respondenterna i gruppen att alla barn har det behovet.

Alla barn är olika och behöver mer eller mindre anpassningar. (Förskollärare)

Någon kan ha en diagnos, någon annan behöver språkligt stöd, någon kan ha hamnat i en akut plötslig situation (Förskollärare)

Behovet av anpassningar i undervisning kan vara varaktigt, beroende på barnets unika utveckling, eller tillfälligt, beroende på någon plötslig händelse som påverkar barnet över en viss tid.

SVÅRIGHETER / DILEMMAN

ATT UNDERVISNINGEN SKA bedrivs på en rimlig nivå så den passar alla barn upplevs som svårt i fokusgruppen.

Jag tänker på när man jobbar med treåringar och sexåringar i samma grupp, som är på olika nivåer, att de ska kunna mötas ändå och också ha en bra nivå på undervisning, och ha barn med extra speciella behov samtidigt, alla måste vi kunna få med. Det kan vara svårt! (Förskollärare)

En risk uttrycktes i fokusgruppen för att kategoriseringar kring barn, dvs ålder, normalt och onormalt kan bli dilemman. De menar att vuxna som har olika syn på beteenden som utmanar, innebär en svårighet i arbetet.

Vad är normalt och inte normalt, vad vi ser som avvikande beteende skiljer sig åt. (Barnskötare)

Exempel som lyfts upp av gruppen är kollegors personliga diskurser kring förväntade beteenden hos barn, dvs. att vuxna styrs av egna generaliseringar kring förväntat beteende hos barn.

Hur mycket information ska vi överlämna mellan skolformerna, då vi kanske ser så olika på barnen?
(Omsorgsbiträde)

Ett annat dilemma som diskuteras är den information kring barn med behov av anpassningar som lämnas över mellan skolformer. Någon information vid överlämningen kan vara positiv, medan annan information kan innehålla uppfattningar och tolkningar som innebär att barnet blir stämplat som avvikande. Den information som överlämnats är då redan tolkad och utifrån denna tolkning görs en bedömning av barnets fortsatta undervisning. Kategorisering av barn kan därmed innebära ett hinder för barnets framtida undervisning.

Att diskutera, hur gör vi nu? Den tiden har vi inte nu, fast egentligen har vi kanske tid, men inte strukturerna. (Förskollärare)

Ytterligare ett dilemma som lyfts fram är tid och strukturer för att diskutera hur undervisningen ska anpassas för alla barn.

UNDER SAMTALET I fokusgruppen framträder att kvalitén stärks i förskolan med rätt prioriteringar.

Om kvalitén på verksamheten är hög från början, så har vi det stödet hela tiden. Då kanske inte glappet blir så långt, om det vanliga stödet ändå ges. Om kvalitén är låg på förskolan då blir det ett jättehopp mellan de olika sätten att se. (Förskollärare)

Några respondenter i fokusgruppen lyfter tankar kring hög kvalitet inom förskolan. Hög kvalitet innebär att förskolan har anpassningar integrerat i den dagliga verksamheten.

Men jag har en liten tanke som jag funderar över, vi ger stöd till alla barnen, men vad är det som skiljer det stödet vi gör hela tiden till det som gör att vi behöver extra stöd? (Barnskötare)

I fokusgruppen betonas de olika kompetenserna i förskolan för att få en god kvalitet som är gynnsam för barnen.

Det är bra att vi är olika, och har olika ryggsäckar, med erfarenheter och kunskap. (Omsorgsbiträde)

Kompetenser såsom utbildning, samt personliga erfarenheter, kulturell bakgrund och språkkunskaper nämns som viktiga aspekter i kvalitetssynpunkt.

DISKUSSION

UPPLEVELSEN, SÅSOM VI författare ser det, kring att en fokusgrupp diskuterar läroplansmål tillsammans med fall, är att gruppen tillsammans får diskutera och reflektera för att uppnå en samsyn. Möjlighet att få lyfta sina tankar och även fördjupa sig i gruppens tankar och synsätt bidrar till egen reflektion som stärker yrkesrollen, samt bidrar kollegialt till och ta lärdom av gruppen.

En plattform där man tillsammans får diskutera ett ämne kan bereda mark för en gemensam samsyn och ett gemensamt förhållningssätt där alla blir/är överens.

Vår avsikt i undersökningen har varit att pröva metoden fokusgrupp med hjälp av fallexempel från förskolepraktiken tillsammans med läroplansmål, för att se om det kan leda fram mot en samsyn. Vår för-

hoppning är att detta kan bidra till fördjupade diskussioner, som leder till utveckling i arbetssätt gällande anpassningar i undervisningen.

Fokusgruppen upplevde det intressant att få fördjupa sig i valt läroplansmål och olika fall.

Gruppen var under samtalet överens om att dessa diskussioner är både viktiga och utvecklande för att vidareutveckla sitt arbete i förskolan, både utifrån samsyn kring att bemöta barnen i deras utbildning samt för det goda arbetsklimatets skull. Dock såg de att dessa diskussioner idag är eftersatta och att strukturer saknas. Det är en organisationsfråga att hitta strukturer och metoder som passar olika arbetslag och förskolor.

SAMSYN

GENOM ATT BLI överens kollegialt i arbetslag kan samsynen som byggs upp bidra till ett gemensamt förhållningssätt. Vidare kan det förhållningssättet vidareutvecklas till ett gemensamt arbetssätt som alla yrkeskategorier kan stå bakom och förhålla sig utifrån i sitt möte med unika barn. Ett förhållningssätt som bygger på en gemensam syn kring barnens unika förutsättningar, genom exempelvis gemensamma strategier när det kommer till bemötande och praktiska verktyg, vore gynnsamt för det enskilda barnet.

Vi ser metoden vi valt som gynnsam. Genom att få diskutera utifrån olika fall, istället för kring sin egen barngrupp och arbetssituation, kan samtalet bli mer objektivt och baserat på gruppens olika erfarenheter och kunskap. Personliga känslor och diskurser kan få stå tillbaka mot teoretisk kunskap och beprövad erfarenhet.

Genom att diskutera olika exempel utifrån eget valda situationer berikas arbetslag med erfarenheter och kunskaper som kan bidra till det kollegiala lärandet för alla yrkesgrupper. Att diskutera utifrån läroplansmål och fallbeskrivning, ser vi som författare även kan användas för att arbetslag kan forma egna diskussioner kring läroplan, barn och barngrupper. Fokus kan läggas på att bryta ner mål och tillsammans komma fram till hur undervisning och utbildning ska bedrivas på den egna förskolan, så den passar alla unika barn.

Utifrån vår yrkeserfarenhet ser vi ett behov av att hitta arbetsformer som kan bidra till att alla barn inkluderas och får en tillgänglig utbildning anpassad just utifrån sina specifika förmågor.

Alla verksamma som arbetar med barnen på förskolan bör vara inkluderade och känna till mål och

riktlinjer, arbetsmetoder/anpassningar som gynnar enskilda barns undervisning. Anpassningarna bör vara väl förankrade och välkända hos all personal oavsett yrkesroll.

Olsson och Olsson (2017) lyfter vikten av att ha en samsyn kring förhållningssätt gentemot barnen i förskolan. All personal bör ha kunskap och kompetens om barnets lärande. Det ses som en framgångsfaktor. Utebliven samsyn på anpassningar medför att barn istället blir exkluderade till den undervisning de har rätt till.

Olsson och Olsson (2017) hänvisar till Skolverket och Skolinspektionens exempel på faktorer för en god skolgång, för nyanlända barn. Att all personal har både kunskap och kompetenser om nyanlända barns lärande och förhåller sig under en samsyn lyfts fram som en framgång. Vidare lyfts vikten av en tydlig organisation kring kompetensutveckling och kartläggningar som bygger på barns kunskaper och erfarenheter, samt en undervisning som utgår ifrån barnens förutsättningar och behov.

BARNSYN

DET FRAMKOMMER I samtalet med fokusgruppen att det är viktigt att se alla barn och deras unika behov. I enlighet med Vygotskijs (2010) tankar om barn med särskilda behov poängterar vi att alla barn ska bedömas utifrån sina kunskaper och förmågor, med fokus på det positiva och det som barnen kan. Det handlar inte om att behandla själva svårigheten, utan lindra effekten på relationer och interaktioner. Redskapen för barnens undervisning måste anpassas till barnets speciella behov. Vygotskijs vision om undervisning kring barn med särskilda behov:

”inkluderande baserat på positiv differentiering” (Smidt, 2010, s.214) bygger på att se barnets starka sidor. Barnet ska bli en fullvärdig medlem i sin sociala grupp, och därmed inkluderas istället för att särskiljas. Att särskiljas genom att avlägsnas från gruppen, innebär att barnet får en negativ status och problemen kan bli större. Barn bör erbjudas förskolor där

personal är rätt utbildade för att kunna undervisa och ge stöd, samt att metoderna som används i undervisningen passar varje unikt barns behov (Smidt 2010).

Fokusgruppen menar att det finns olika syn på barn, där personal kan ha olika diskurser på vad som är normalt beteende och vad som är avvikande beteende. Vi författare ser att det finns ett diagnosperspektiv. Ett behov hos vuxna att placera barnet i ett sammanhang kring vad som innefattas som normalt och som avvikande. Att stödja sig mot kategoriseringar i barnsyns-begreppet är inte gynnsamt. Gerland och Aspeflo (2015) menar att tillräcklig kunskap är avgörande för att inte se diagnoser där de inte finns. Ett barn kan stöttas i sin utveckling utan att behöva uppfylla kriterierna för diagnos. Diagnoser och kategoriseringar gör att vi pedagoger inte lyfter blicken och anpassar undervisningen till det enskilda barnet.

ANPASSNINGAR

BEGREPPET ANPASSNINGAR DISKUTERAS utifrån flera ingångar i fokusgruppens samtal. Bildstöd och tecken ses som framgångsrika verktyg som kan bidra till att stärka barns föreställningsförmåga och ordförståelse. De barn som av olika anledningar behöver ett samspel med flera av sina sinnesintryck för att lättare uppfatta en instruktion gynnas av bilder och tecken, samt

de barn som har ett annat modersmål än svenska. Att skapa tydliga miljöer som lockar till olika aktiviteter ses som att anpassa undervisning. Hallin (2019) lyfter i sina fyra didaktiska frågor; att med rätt anpassning i lärmiljön ökar tillgänglighet och inlärning för barnen.

Relationer mellan barn och vuxna, där vuxna visar respekt, tolerans, empati och intresse för barnet är

betydelsefulla aspekter. Persson (2012) kopplar dessa faktorer till relationell kompetens. De goda relationer som pedagoger lyckas skapa med barnet, gör att barnet får med sig redskap och kompetenser inför framtidens skolgång. Aspeflo (2015) skriver om relationer

som en avgörande faktor för lärande och utveckling. När pedagoger tar ansvar för att skapa goda relationer till barnet, sker ett görande som förstärker barnets möjligheter till en mer tillgänglig undervisning och utbildning.

SVÅRIGHETER / DILEMMAN

I FOKUSGRUPPENS DISKUSSION samtalas det om upplevda svårigheter och dilemman som kan uppstå. Övergången mellan olika skolformer kan innebära att information om barnet tolkas fel. Framgångsstrategier kring barnets anpassningar i undervisningen bör följas med i en överlämning medan pedagogers syn på barnets beteende borde undvikas att lämnas över. Egna tolkningar och uppfattningar bör inte överlämnas, då det kan stämpla barnet och bidra med innehåll som inte främjar barnets fortsatta skolgång. Mottagande skola kommer att med relevant information minska tillfällena där barnet utsätts för ett misslyckande och därmed öka tillgängligheten för barnets utbildning. Om det finns en diagnos eller information kring ett barn som tolkas som avvikande så kan det innebära en risk för kategorisering. Att man kanske ser barnet som avvikande och ansvarig för sin diagnos eller beteende. Samtidigt kan information kring en diagnos och beteende göra att barnet erhåller den hjälp som gör det möjligt att ta del av sin utbildning.

Möter vi dessa barn med ögon som ser problem

eller tänker vi lösningsinriktat som Aspeflo (2015) beskriver? Vi verksamma har ansvaret för att barnets skolgång blir tillgänglig, genom goda relationer och rätt kravanpassning. Något som också lyfts i resultatet är svårigheten att erbjuda undervisningen på en nivå, så den blir tillgänglig och utmanande för alla unika barn. En undervisning som ska formas och omformas utefter rådande omständigheter upplevs svårt.

Vi uppmärksammar att det inte lyfts fram i fokusgruppens samtal kring dilemman när ordinarie personal är frånvarande. Hur ska barns anpassningar i undervisningen implementeras så att de alltid är förankrade och välkända även hos tillfällig personal? Vad händer med dessa anpassningar när personal saknas och förstärkning i form av vikarie saknas? Upprätthålles strukturerna eller faller anpassningar åt sidan för att personal ska hantera grundstrukturen för dagen? Vad händer då med barnens rätt till likvärdig utbildning? Vi ser detta som utmanande frågor att tänka vidare kring.

KVALITÉ I FÖRSKOLAN / INKLUDERANDE PERSPEKTIV

EN REFLEKTION FRÅN fokusgruppen som lyfts i resultatet handlar om god kvalitet i förskolan, där anpassningar i undervisningen är grundläggande och väl implementerade i planeringen.

Kompetensen hos pedagoger är avgörande för kvalitet i förskolans undervisning. Vi som skriver artikeln vill poängtera att i samband med att vi pedagoger formar och omformar undervisning för att möta unika barn och anpassar undervisningen utifrån specifika behov, måste vi även hålla oss uppdaterade på

gynnsamma metoder. Ha stöd i forskning, och vara insatta i undervisningsdidaktik och utvecklingspsykologi. Då kan barnen få tillgång till sin utbildning under likvärdiga former.

Fokusgruppen uttrycker att kompetensen hos förskolepersonalen har betydelse för förskolans kvalitet. Dock nämner de ej att dessa kompetenser ständigt behövs hållas uppdaterade.

Nilholm (2012) skriver om begreppet reflexibilitet.

Betydelsen av att bli reflexibel innebär att forskningsgrundad praktik inte endast är att handla utifrån en mängd forskningsresultat utan har att göra med en attityd och förhållningssätt. (Nilholm, 2012, s. 101)

Personal inom förskolan behöver aktivt och fortlöpande reflektera kring sitt förhållningssätt utifrån ett vetenskapligt perspektiv. Hedevåg (2018) trycker också på att pedagoger bör ha kunskap som är kopplat till grundproblematiken för att kunna anpassa utifrån barns förutsättningar. Hur ser det ut uppe i unika barns utsiktstorn när de möter förskolans miljö? Är vi pedagoger insatta i hjärnans utveckling och utformar vi anpassningar i undervisningen så den passar barn med exempelvis autism? Hur upplevs t. ex förskolans miljö för dessa barn? Erbjuder vi tydliga miljöer för lärande eller upplevs de kanske som ett visuellt buller? Detta är utmaningar som vi författare bär med oss som ett utvecklingsområde.

Vi menar att frågorna bör ha företräde i planering av den fysiska miljön och undervisningens strukturer på förskolor.

Hög kvalitet i förskolan innebär att pedagoger lyckas planera och genomföra undervisning. Alla barn ges möjlighet att lyckas möta de mål Läroplan för förskolan 2018 påtalar: **att alla barn ska ges förutsättningar att utvecklas**. Det perspektiv vi valt lyfta i denna artikel, det inkluderande perspektivet, kan ses som synonymt för kvalitét i förskolan. Då alla barn är unika individer, med sina speciella förutsättningar och behov, bör anpassningar ha företräde i planering kring undervisningen verksamma ska bedriva. Alla som möter barnen på förskolan bör således vara insatta i de anpassningar som är gynnsamma för olika barn. En samsyn som bygger på en gemensam barnsyn, där vuxna förhåller sig utifrån ett inkluderande synsätt, där alla barn ses utifrån sina styrkor och erhåller en tillgänglig utbildning, anpassad för just dem.

REFERENSLISTA

- ★ Aspflo, U. (2015). *För alla i skolan – en bok om inkluderande och utvecklande undervisning*. (1: a uppl.) Alingsås: Aspflo & Klamas AB Förlag.
- ★ Gerland, G. & Aspflo U. (2015). *Barn som väcker funderingar – Se, förstå och hjälpa förskolebarn med en annorlunda utveckling*. (2: a uppl.) Enskededalen: Pavus Utbildning AB.
- ★ Nilholm, C. (2012). *Barn och elever i svårigheter – en pedagogisk utmaning*. (1: a uppl.) Lund: Studentlitteratur AB.
- ★ Hallin, A. (2019). *Förstå och arbeta med språkstörning*. (1: a uppl.) Stockholm: Natur & Kultur.
- ★ Hamilton, H. & Hermansson, K. (red.). (2018). Ifous rapportserie 2018:2 – *Referensmaterial för deltagare i FoU-programmet. Flerstämmig undervisning i förskolan, Flerstämmig didaktisk modellering?* Stockholm: Ifous.
- ★ Jansson, M. (2015). Intervju Hedevåg ”Nu måste det bli bättre!”. I *Ögonblick* nr 3. (hämtade referens 20201123) https://www.autism.se/intervju_hedevag
- ★ Olsson, B. & Olsson, K. (2017). *Barn med utmanande beteende. Tidiga insatser i förskola och skola*. (1: 3 uppl.) Lund: Studentlitteratur AB.
- ★ Persson, S. (2012). *Förskolans betydelse för barns utveckling, lärande och hälsa*. Malmö stad: Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö.
- ★ Persson, S. (2015). *En likvärdig förskola för alla barn – innebörder och indikatorer*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- ★ Skolinspektionen (2017) (hämtade referens 202000203) <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2017/forskolans-arbete-med-barn-i-behov-av-sarskilt-stod/forskolans-arbete-med-barn-i-behov-av-sarskilt-stod-2017.pdf>
- ★ Skolvärlden (2018) (hämtade referens 20200901) <https://skolvarlden.se/webb-tv/npf-experten-kenth-hedevag-skrota-inkluderingen>
- ★ Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö18*. Stockholm: Skolverket.
- ★ Smidt, S. (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. (1:4 uppl.) Lund: Studentlitteratur AB.
- ★ <https://sv.wikipedia.org/wiki/Diskurs>
- ★ Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper – om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. (2: a uppl.) Lund: Studentlitteratur AB.

The background is a light teal color with a pattern of white, hand-drawn icons representing various school subjects and items. These include a pencil holder with pens, a book, a lightbulb, a pair of glasses, a musical note, a paperclip, a globe, a backpack, a test tube, a soccer ball, a notepad, a pushpin, a briefcase, an apple, a thumbtack, a paperclip, a globe, a book, a pencil holder, a musical note, a pair of glasses, a lightbulb, a test tube, a paperclip, and a globe.

SKOLPORTEN